

Darvasi Ferenc

Eszméletlen

(Bodor Béla: *Az eszmélet munkái. Kísérletek 1988–2008. Napkút, 2008*)



Bodor Béla az irodalom majd minden műfajában kipróbálta már magát. Jelentek meg verseskötetei, novellái, regénye, kritikái, esszéi, tanulmányai, monográfiája. Hogy érdeklődése és műveltsége nem pusztán a literatúra terén sokrétű, azt bizonyítja az új munkája, mely az *Előzetes utószó*ban leírtak szerint az „1988 és 2008 között írott, nem irodalmi (filozófiai, természet- és társadalomtudományi, történelmi, művészeti, vallási) tárgyú” esszék gyűjteménye. A cím ezt a 20

éves alakulást, változást is jelöli (melyet a szerző még véletlenül sem nevez fejlődésnek), az eszmélkedését, hiszen ha egy ilyen könyv esetében beszélhetünk egyáltalán cselekményről, akkor az „az a szellemi út, amelyet az 1980-as évek közepétől máig” megtett az alkotó. Míg az alcím a feleslegesen szerénykedő *Kísérletek* lett, a valóságához közelebb áll a természetesen a közismert József Attila-versre is (legalábbis távolabbról) utaló, a szellemi építkezést és a munkákat önlebecslés nélkül felvállaló főcím.

A Napkút kiadványa számtalan témát, tudományterületet gyűjt egybe. A teljesség igénye nélkül említek meg most ezek közül néhányat, csupán azért, hogy Bodor érdeklődésének összetettségét reprezentálhassam vele: találhatunk itt szöveget filozófiáról, biológiáról, fizikáról, adózásról, jogi kérdésekről, történelemről, vallásról, képzőművészetről; és még folytathatnám a sort. Hogy miért ennyi mindenről, arra a könyv maga adja meg a választ. „Kultúránk a megítélés, értékelés kultúrája. Magatartásunk legfontosabb jegye, hogy nemcsak élvezzük azokat a dolgokat, melyek élményt jelentenek, örömet okoznak nekünk, hanem rögvést meg is ítéljük őket, értéket tulajdonítunk nekik. Márpedig ha kritika tárgyává tehetünk mindent, ami esztétikai élményt okoz – és a természet dolgai tagadhatatlanul ilyenek –, miért éppen a világról, a természetről magáról ne mondhatnánk bírálatot?” – mondja a szerző, s ennek jegyében az ezerfelé ágazó kötet például a tájról, a naplementéről és az égboltról szóló [!] kritikai természetű [!] szövegekkel zárul.

Jogos a recenziómat olvasókban bizonyára már megfogalmazódott kérdés: össze lehet-e tartani ezeket a látszólag szétartó írásokat úgy, hogy azok összessége valóban egy egységes kötet látszatát teremtsen meg végül? Nos, a válaszom erre: igen. Bodor Bélának legalábbis sikerül. Pedig olykor még a fejezetek felépítése is a homogenitás ellen dolgozik. Mert bár az elején arra kapunk ígéretet, hogy „a fejezetek tudományterületek szerint tagolódnak” majd, ez a gondolat nem valósul meg minden eset-

ben. Az első (*A bölcsélet dimenziói*) a filozófiával, a hatodik (*Az angyalok arroganciája*) a vallással, a hetedik (*Kritikák a teremtésről*) öko-filozófiával foglalkozó textusokat tartalmaz – ezeknek a részeknek az esszéi ténylegesen csak egy-egy területhez kapcsolódnak. De a többi esetben nem: a második fejezetben (*Élet egy olvadó jéghegyen*) a természettudományoktól az irodalomig, a harmadikban (*Álmok a szelíd rendről*) az adózástól a német történelemig, a negyedikben (*Romantikus történetek*) Huizingától Trianonig terjed a skála; s az ötödiket (*Dallam és forma*) is legfeljebb az tartja össze, hogy művészeti írások fordulnak elő benne – másképp azonban a képzőművészet és a jazz nem kívánczik egy fejezetre.

Több dologért is lehetne itt kárhóztatni a szerzőt. Például azért, mert ígérete ellenére több irodalmi munkáját (*Az iránymutatás nehézségei*, *Tükörablak*, *Az információ léte és ideje*) is becsempészte a könyvbe. Másrészt, mint láttuk, nem mindegyik fejezet mutat „egyfelé”. Ráadásul *Az eszmélet munkái* „még az egyes fejezeteken belül sem követ időrendet”. Bodor műveit mindezek ellenére mégis lehetséges egységes gyűjteményként olvasni. Hogy miért? Legfőképpen azért, mert az alkotó nemcsak hogy sokoldalúan művelt (ez még önmagában kevés is lehetne), hanem tudásanyagát képes – kritikával kezelve – rendszerben láttatni. Mindig résen van, összefüggéseket keres. Kerüli a belterjességet, a szakbarbár szemléletet. Egy-egy területet nem csupán a saját terminusai szerint ítél meg, hanem más tudományágakat is bevon a vizsgálódásba. A diktatúra kapcsán a pszichológiát (*A kommunizmus kísértetének földi maradványa*), Erdélyről, Trianonról beszélve a zoológiát és a földrajzot (*Az Erdély-üzlet*), míg a kommunizmusról értekezve a dadaizmus irányzatát (*Egy kitalált társadalmi réteg tragédiája*) hívja segítségül. Párhuzamai elsöre meghökkentőnek tűnnek olykor, mégis helytállóak – igazából csak kisebb műveltségünk (vagy éppen az esetben jobb, ha csak magamról beszélek: kisebb műveltségem) miatt lepődhetünk (lepődhetek) meg ezeken a képzetársításokon. Bodor gondolkodás- és szemléletmódja egyébként is egységes, hiszen lett légyen szó akár jogi, vallási, művészeti problémáról, ő mindig filozófiai aspektusból közelít rá tárgyára.

Hogyan épül fel egy átlagos esszé *Az eszmélet munkáiban*? Körültekintően, sokféle megközelítési módszert, alternatívát felhasználva – mondanám, távolabbról megközelítve a kérdést. A szerző, ha fontosnak, érdemesnek ítéli, ejt pár szót a vizsgált alkotó biográfiájáról, a mű keletkezési körülményeiről (legtöbb esetben ugyanis könyvekről ír Bodor) és idejéről. (Csak egy-két mondatot, és egyáltalán nem minden esetben.) Ismerteti nagy vonalakban az auctor gondolatmenetét. Idéz a műből, de azzal kapcsolatban gyakran más munkákból is – nem egyszer olyanokból, melyekből az adott témával kapcsolatban nem kimondottan kézenfekvő citálni, elsöre legalábbis úgy tűnik (Goya „ürügyén” például Wittgenstein haláláról vallott gondolatainál lyukad ki az „Ezt cselekedjétek az én emlékezetére...” című esszéjében). Eztán kifejti saját nézeteit, s ha úgy érzi, hogy szükséges, vitázik az alkotóval, bátran, logikusan érvelve. Alapmódszereiről

is vall, amikor Földényi F. László egyik könyvével kapcsolatban így ír: „elsősorban arra figyelek, hogy mi az, ami az ő [Földényi és a mindenkori szerző] figyelmét felkelti-felkeltette, és magam is erről gondolkodom, erről diskurálok a szövegek narrátorával. No meg – és ezt tartom a klasszikus esszé legfontosabb lehetőségének – önmagammal.”

A textusokat úgy építi fel többségében, hogy előbb egy általánosabb jellegű problémát vet fel, vagy egy kis szórakoztató anekdotával indít, s innen jut el a szűkebben vett témájához. Hogy csak egy példát említek: az *Egy kitalált társadalmi réteg tragédiájában* (amely Kávási Klára *Kuláklista* című könyvét szemlézi) egy kitérővel nyit, amikor a kommunizmust a dadaizmus elvei szerint működőnek mutatja, nem kis humorral, ezután az orosz társadalmi viszonyokra tér rá, majd az ettől eltérő magyar adottságokat vizsgálja, pluszként a kulák szó etimológiáján, tulajdonképpeni jelentésén is töpreng, s csak mindezeket kifejtve tér rá igazi tárgyára, a hazai kulákkérdésre, valamint az azzal foglalkozó Kávási munkára. Bodor aprólékos, gondosan fogalmaz és érvel. Mint egy filológus, megy utána akár egy-egy jelentéktelennek tűnő fordítási kérdésnek (az „*Egy csak a főnségben és a terjedetben...*” című szövegében annak jár utána Dante kapcsán, hogy az *Isteni színjáték* első hat sorát valójában nem is Babits, de még csak nem is Szász Károly fordította, hiszen azt Arany Jánostól vették át majdnem pontosan mindketten) vagy bibliai textusnak (a Szentírás ellentmondásairól, és ennek okairól beszélve említi meg a Sámuel 1,12-t és a Máté 21,2-t *A megváltás arroganciájában*, mint olyan gondolatokat, melyek egymást tagadják) a tisztánlátás érdekében. Cserébe ugyanezt a pontosságot várná el. Nem tűri a pongyola fogalmazást, még olyanok esetében sem, mint Jaspers – aki véleménye szerint *A transzcendencia rejtjeleiben* gyakran homályosan fogalmaz (erről lásd: *Az eggyé züllött egyetlen*), „nem tartja kézben a saját gondolatmeneteit”.

Bodort (majdhogynem) elitistának nevezhetnénk – sznobnak viszont semmiképpen. A Jaspers könyvéről előbb idézett gondolata is azt mutatja, hogy kritizálni meri a „nagyokat” is, velük sem tesz kivételt. Huizinga *A holnap árnyéka* című művét a dilettantizmus határát súroló munkának nevezi (lásd: *Az újkor alkonya*), a Derridától, Barthes-tól, Foucault-tól származó nyelvelmélet pedig szerinte „sokkal inkább az ideologikus olvasásmódokra reflektáló dacreakció, mint tudományos elmélet” (lásd: *Megy a juhász gördeszkán*). (Azt, hogy valaki vitába mer szállni a kanonizált gondolkodókkal, természetesnek is vehetnénk – de Magyarországon ritkán találkozunk ilyen esettel. És még kevesebb olyannal, hogy a bíráló téziseit, mint ebben az esetben, komolyan lehetne venni.) A Derrida-, Barthes-, Foucault-vonalra tett megjegyzéséből is látható, hogy Bodor nem hódol be a kortársi divatoknak; de miért is tenné: nagyobb a műveltsége, tudása annál, mint hogy holmi trendi tendenciák szolgája legyen. Akik viszont azok, fricskát kapnak tőle: „A megértéséhez [Jaspers egyik könyvéről beszél itt] kétségkívül elég a józan ész és a figyelem; vagy – hogy valami nagyon nem posztmodern dol-

got mondjak – komolyság. Elvárja, hogy kövessük, amit mond, és cserébe követhetően beszél. Szerintem méltányos üzlet. Ezt tekintik egyesek igénytelenségnek, dilettantizmusnak. Pedig egyáltalán nem az.” Nem akar különösebben mainak, frissnek tűnni. Kerüli a vonalasságot, doktrinerséget, s olyan szempon- tokat is bevet elemzéseiben, melyeket ma nem feltétlenül szokás. A művek keletkezési idejével és körülményeivel is foglalkozik olykor, a szerzők életrajzán is elidőzik néha, s, ami végképp nem divat, a mű saját korának gondolkodásmódját a miénkkel összeveti (hiszen manapság általában csak a saját nézőpontunkból közelítünk rá mindenre).

Bár idáig is csupa pozitívumot írtam *Az eszmélet munkái*-ról, *három* dolgot külön kiemelnék belőle, amelyek számomra az olvasás során a legnagyobb élményt nyújtották. *Az egyik* ezek közül a szövegek személyessége volt. Talán Bodorra is áll az a megjegyzés, amit ő maga tesz Földényi F. Lászlóra: „a szerző személyes jelenléte, reflexióinak már-már vallomásszerű személyhez kötöttsége” meghatározó jegye írásmódjának. *A másik* a szellemesség. Ez hol egy-egy anekdotában, hol a műre tett csípős megjegyzésekben (bizony nem szeretnék azoknak a helyében lenni, akiknek sikerületlen műveit a szerző a rá jellemző humorral szétcincálta...), hol meg már a címben (*Üszöleckék haladó vízihulláknak* – szól az egyik alcím, mely önmagában is viccesen hangzik, hát még ha a hozzá tartozó szöveget is elolvassuk, amely kibontja a jelentését) csúcsosodik ki. A „narrátor humora” kiváló, azért is fontos ez, mert könnyebben elolvassunk olyan írásokat, amelyek érdeklődési területünktől esetleg távolabb állnak (márpedig könnyen elképzelhető, hogy egy átlagolvasót nem érdekel annyi dolog a világból, mint amennyiről Bodor beszél ebben a kötetben), ha azok elmésen vannak megfogalmazva. *A harmadik*, hogy nem kerüli az ingoványos talajt sem, bátran, nézeteit felvállalva beszél olyan témákról és akkor is, amikor előre sejthető, hogy nagy felzúdulást fognak kelteni sorai (na, jó, mivel ma már alig olvas valaki esszéket, nincs nagy felzúdulás sem; találobb, realisabb a *morgolódás* kifejezést használni). Ilyen *Az Erdély-üzlet* című értekezése, melyben a gazdasági adatok is azt támasztják alá, hogy „az anyaország könnyen és gyorsan kifoszt- ható tartománynak, határon túli területnek tekintette Erdélyt” már az első világháború és a trianoni békediktátum előtt is; minden más szólam pedig csak üres beszéd, mézes-mázos nemzeti retorika. Nem kétséges, hogy kíméletlen gondolat ez, egyszerűbb lenne nem szembenézni vele.

Egyébként is jellemző *Az eszmélet munkáira*, hogy nem találunk benne hakiszo-vegeket. Nem érezni a megírás kényszerét az esszéken. Ez 370 oldalnyi szöveg esetében nem is olyan kis teljesítmény. (Igaz, az lenne a természetes, ha nem kényszerből, teszem azt, megélhetési problémák miatt írnának a szerzők esszéket, de a gyakorlat sajnos ennek ellenkezőjét mutatja gyakran.) Ahogy Neumark Tamás és Végh László előadásai kapcsán azt jegyzi meg a szerző *az Egyforma különbözőkben*, hogy „szempontjaikat [...] olyan kettősségek jellemzik, melyek végül megakadályozzák őket abban, hogy tárgyukról valódi kérdéseket

tegyenek fel, olyanokat tehát, melyekre nem tudják előre a választ”, Bodoréra legtöbbször éppen ennek a fordítottja jellemző: egy adott könyv kapcsán úgy ír, hogy annak gondolatait ütközteti a sajátjaival, és ennek a „szellemi kalandnak” a végeredményéről, a következtetéseiről tudósít minket.

Ritka és furcsa az olyan széles műveltség többnyire szakbarbárokból álló világunkban, mint amilyen a Bodoré. Szokás mondani, hogy ma már nem léteznek polihisztorok. A fülszövegben ez áll: „az esszéista sem más, mint *egy ürge* a többi között, aki a létezés-szakmában dolgozik. Nem szaktudós, és nem is reneszánsz polihisztor.” Azt a tézist is kedvtelven mondogatjuk, hogy manapság csak *egy* konkrét területre specializálódott szakemberek (-barbárok) vannak, senki sem rendelkezik átfogó tudással. Ez azonban önáltatás, önfelmentés (mellyel a szellemi igénytelenségünket leplezzük, ami kényelemszeretetünk, szórakozási igényünk, időhiányból, és ki tudja, még miből fakad) mert ahogy Bodor is mondja, „nem a kor, hanem az alkat kérdése”, ki milyenné válik. Nem tudom, mi a kritériuma, mi a feltétele, hogy valakit polihisztornak nevezhessünk. Nem akarok bombasztikus szavakat, jelzőket használni, úgyhogy csak annyit jegyzek meg: ha Bodor Béla esetleg nem is polihisztor, annyit mindenképpen bebizonyít esszégyűjteményében, hogy a mai világban (melyet úgy szoktunk leírni, mint amelyben „Minden Egész eltörtött”, amely már az egyes ember számára nem megismerhető teljesen, de úgy nagyjából sem) is lehet rendszerben gondolkodni, sokrétű műveltséget és tudást birtokolni. (Csak) rajtuk (is) múlik. És hogy végül mégis némiképp hatásvadász legyenek: *Az eszmélet munkáit* kivételesen színvonalas, *eszméletlenül* jó esszékötetnek tartom.

Darvasi Ferenc

Ami Szép, az szép

(Szép Ernő: *Natália*. Noran, 2008)

Akárhogyan is erőltetném, képtelen lennék Szép Ernőről teljesen objektív, szakszerű recenziót írni. (Persze tudjuk: olyan, hogy objektív recenzió, nem is létezik, és a blogokon megjelenő kritikák korában a szakszerűség eleve nem feltétlenül a legfontosabb szempont.) Elfogultságot kell tehát, hogy bejelentsek. Hogy miért, azt mindjárt el is mondom.

Őszintén szólva nem az irodalmi tanulmányaim során jutottam el ehhez az imádnivaló emberkéhez. Szégyen, nem szégyen, de még az egyetemen sem kellett olvasnunk tőle semmit (szerintem szégyen; de lehet, mások nem így gondolják). Bár én csupán kiegészítő képzésre jártam, ott megelégedtek a klasszikus Ady–Babits–Kosztolányi–Móricz–Krúdy-ötösfogattal (akikről egyébként Gintli Tibor remek előadásokat tartott), rajtuk kívül nem foglalkoztunk több íróval a korszakból (gondolom, a nap-

palin azért nem elégedtek meg ennyivel); de hát előtte a négyéves főiskolai alapképzés idején sem találkoztunk a huszti születésű szerzővel. Magam, dacára annak, hogy meglehetősen rendszertelenséggel, de elolvastam ekkoriban fűnek-fának a regényeit, drámáit, talán soha sem jutok el – többek közt – a *Natáliáig* – sem – (főként kortárs alkotásokat vettem kézbe), ha nem kedveltem volna annyira Balkay Gézát, aki korábban elementáris hatással volt rám, mint a (tévében látott) *Platonov* főszereplője.

És Balkay mint rendező egyszer csak Szép Ernőhöz nyúlt, ahogy én most egykori jegyzeteimhez; ezt róttam le, jóval később, az előadásról: „egy Rumbach Sebestyén utcai belső udvaron játszották a *Májust*, Szép Ernőnek, ennek az isteni tehetséggel megáldott, különös írónak a darabját; bár a címben szereplő hónap vége táján jártunk, hűvös volt, szélvihar kerekedett. Húsz csapzott néző rikító esőkabátban, szélzsekire húzott nyakkendőben, a maga esetlenségeivel együtt is kivételesen atmoszférikus, szívszorító előadás.” Innentől figyeltem fel a költőre (költőre, mert hiába írt prózát vagy drámát, attól ő mindig költő maradt), ekkor fedeztem fel magamnak (feltaláltam a spanyolviaszt), s ettől fogva Szép Ernő számomra kicsit mindig is azonos lesz azzal a májusi melankolikus premierrel azon a nosztalgikus atmoszférájú belső udvaron. (És ha még tovább akarnám fokozni: emlékszem, mekkora jelentőséget tulajdonítottam annak, hogy egy rendkívül furcsa hangulatú nap végén, némiképp másnaposan, és egy egész napos belvárosi séta – Ady-pózbán, félrekapott fejfel levezényelt épületnézdegelés – után mint egy Krúdy-ködlovag érkeztem meg a bemutatóra; és később úgy gondoltam, nem is történhetett volna ez másként; tudniillik, hogy Szép Ernőre egész egyszerűen így kell, érdemes beesni.)

Az előadás után könyvtárazni kezdtem, rákaptam az édesbús melankóliára (pl. erre a versre: „Én a szívem elajándékoznam \ Úgyis mindig csak bánatot hoz rám \ Felvarnám egy béna mankójára \ Hóna alá lenne puha párna \ Ketté vágnák a szívem, szabnának \ Piros cipőt egy kis kódus lánynak \ Vagy adnám az anyjának a búsna \ Elég vón tán egy ebédre húsnak”), elkezdtem a *Lila ákácot* (a regényt), meg is szerettem első pillantásra, már a felütését is zseniálisnak tartottam, ilyen első mondat („Elmondom neked, hogy csókoltam meg azt a lányt”) nem mindenkinek adatik meg (de miért is? – hiszen egészen banálisán indít, nem egy *Száz év magányhoz* fogható nyitány; de pontosan ez az, éppen ebben az egyszerűségben is rejlik Szép Ernő unikalitása). Szóval bele-belekaptam a műveibe, de nem jártam igazából a végére a „jelenségnek”. Színházban sem kerestem direktben a darabjait: köztudomású, hogy „elnekedeskedik” őket, mint ahogy legutóbb a *Völegényt* és a *Lila ákácot* a fővárosban. Összességében meglehet, hogy nem ismerem annyira részletesen a szerzőt, mint sokan mások, bennem jobbra a hangulatai élnék intenzíven. És úgy érzem, tőle még a giccset is elfogadjuk, elfogadnánk, mert képtelenség, ember, de legalábbis önmagunk elleni véték (jó, jó, ez túlzás) nem szeretni a műveit. Talonban tartottam: az egyik olyan alkotó, akiről tudom, hogy bármikor elővehetem, megvár. Ez az én személyes *Natália*-előtörténetem

(ezért ne várjon tőlem senki elfogulatlanságot); és akkor most már, megköszönve az eddigi olvasói türelmet, valóban rátérek a Noran kiadta munkára.

*

A *Natália* „gépelt változata, a szerző saját kezű javításaival, csaknem ötven évig a Széchenyi Könyvtárban lappangott, keletkezése 1945 utánra tehető”, könyv alakban ez az első kiadása. Bár a történet számos mellékszálal tartalmaz, alapvetően egyetlen évré, 1905-re koncentrál, amikor is Szép Ernő vidékről Pestre költözött. Több műfaj sajátosságait is magán hordozza a könyv. Elsősorban az önéletrajzi regényét, mert az elbeszélő és a szerző személyét különösebb gond nélkül azonosíthatjuk (még ha tudjuk is, hogy egy-egy művészi visszaemlékezés sohasem tükrözi teljesen a valóságot, hiszen szubjektív interpretáció és konstrukció függvénye). Igaz, hogy „csak” egyetlen esztendőről szól ez az autobiografikus alkotás, azonban az egy fontos év, hiszen „ez az éra [...] még hiányzott [Szép] önéletrajzi művei sorából: a *Dali dali dal* a gyermekkor, a *Lila ákác* és az *Ádámcsutka* az ifjú- és férfikor rajza, míg az *Emberszag* a halál pitvarába lépő és – önmaga halálát túlélvén – immár semmit sem remélő, a végsőkre is megérett ember, mondhatni, síron túli emlékezése. De a kamaszkor, az eszmélés, az első költői és erotikus lépések ábrázolásával, a bohémélet iskolájának rajzával még tartozott” (Bán Zoltán András: *Lesóhajtva*, <http://www.revizoronline.hu/article.php?id=428>) az alkotó. A könyv az egzisztenciális elbizonytalanodással, nélkülözéssel járó fővárosba költözéstől a Budapesti Napló belső munkatársi pozíciójának megszerzéséig ível, tehát felfogható egyfajta fejlődés- vagy karrierregényként. De nevelődési (és identitás-) regényként is, hiszen gyakorlatilag a felnőtté, a véglegesen függetlenné válás története is ez (már ha függetlenség az, hogy az ember a határidőktől kísértve termeli az újságcikkeket; persze az előzményekhez képest kétségkívül az; azoknak a személyeknek a perspektívájából pedig, akiknek nem sikerül bejutni egyetlen lap állandó szerzői közé sem, ez maga a Kánaán). Emlékezetregényként is a történetek és azok leírása közötti jókora időbeli távolság miatt. Kibogozhatatlan, mi igaz, és mi a képzelet (a teremtő emlékezet) műve a *Natália* sorából. De a hely- avagy várostörténeti jelző is ráilleszhető a könyvre, amely tele van jellegzetes pesti kocsmák, kávézók (pl. a New York, ahová Szép Ernő gyakran ellátogatott), utcák és alakok leírásával.

Vida Lajos perditaregényként is kínálja az előszóban a *Natáliát*, ez a kitétel azonban csak megkötésekkel állja meg a helyét. „Vajon valóban Natáliáról szól-e a regényke, mint a címe ígéri? A legkevésbé sem. Vagy csak úgy szőrméntén. Natália először a 85-ik lapon fordul elő” (Bán Zoltán András, uo.), egy alig több mint 200 oldalas kötetben! Maga a szerző leplezi le a „csalást”: „Az ő [Natália] nevét tettem címnek a könyvemre, így azt az illúziót kelthetem az olvasóban, hogy szerelmes regényt vett a kezébe.” De mint eddigre kiderül, sok másról is szól a regény, nemcsak a címszereplőről, és – ezt viszont csak ekkor

tudjuk meg – nem is egy szerelem története lesz ez: „Natália kéjné volt”. Kéjné, akinek ez csak a „művészneve”. Annak idején – mikor szülei férjhez akarták adni – megszökött a családjától. Azóta, öt éve üzi ezt a foglalkozást. Szép Ernő meg-megáll az ablaka alatt, elbeszélget vele, majd több egymás utáni nap ágyba bújnak egymással (nem pénzért, hanem kölcsönös vonzalomból), míg végül a nő elutasítja, kidobja őt – s inentől el is tűnik a férfi életéből, nem tudjuk meg, később mi lett vele. „A poeta tragikumot érez a kéjlány sorsában”, részvételt viseltetik iránta, sőt, azt mondja: „nagyon kívántam őt”, azzal a kiegészítéssel, hogy „nem lettem szerelmes belé”. Empatikus vele szemben, érzelmesen, együttérzően ír róla, de azért nem ereszkedik a mézes-mázos vadromantika ködfátyla a szemére. Megvallja, hogy ez a lány azért összességében „buta volt”. Szó esik itt ugyan a szociális nyomorról, a prostituáltak kiszolgáltatottságáról, de „csak” olyan *szépernősen*: világmegváltást senki ne várjon. Natália alakja vissza-visszatér a könyvben, azonban inkább csak a szerző sorsát illusztrálja kettejük kapcsolata, ahhoz egy adalék, semmint hogy valódi főszereplővé válna a lány. A középpontban Szép Ernő áll.

A műről több méltatás is megjelent már (úgy látszik, kritikustársaim sem kevésbé rabjai – a – Szépnek), melyek mind dicsérik a narrátor beszédmódját. A már említett Bán Zoltán András szerint „a kis kötet szinte minden harmadik lapján megszólal az a senkiéivel össze nem téveszthető hang, az a bizonyos saját és eltagadhatatlan intonáció, mely minden igazán nagy író sajátja, és amelynek birtokában Szép Ernő minden apró gesztust, minden tárgyi valóságot képes átszellemíteni, megtölteni léttel, elevenséggel.” Kőrösi Zoltán kitér arra, hogy ez a sajátos hangvétel „a mondatokon belül felcserélt szórendből” fakad, a narrátor ugyanis „hátraveti az állítmányt, s ezzel kizökkenti a megszokott mondatritmust, ráadásul nagyon is tudatosan ehhez kapcsolja az infantilizáló alulfogalmazást, vagy a humort és a szövegben a narratív pozícióból való kiszólást” (Kőrösi Zoltán: *Hány deka kolbász egy vers?*, <http://www.litera.hu/object.48612-066-6ccc-43a3-b58a-6df22abbffe4.ivy>). Köves Gábor rövid értelmezésében is találó megfogalmazásokra lelhetünk: szerinte itt a „technikátlanság technikájával” mesél a narrátor, a szövegegész pedig „még csak nem is igazi regény”, a „költővé érés szimfóniája helyett az éhségből való kilábalás krónikája olvasható” a *Natáliában*, amelyben az a legvarázslatosabb, hogy „minél földhözragadtabb a téma és annak megfogalmazása, annál költőibb a

